

УДК 378.147:355.232

Л. В. ОЛІЙНИК,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший
науковий співробітник науково-методичного центру організації
освітньої діяльності Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО- СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті автор представляє технологію розвитку військово-спеціальної компетентності майбутнього магістра військово-соціального управління як теоретично обґрунтований напрямок професійної діяльності. Розглянуто проблему підвищення якості підготовки військових фахівців та запропоновані шляхи її вирішення крізь призму поняття "освітня технологія". Розроблено принципи поліпшення якості вищої військової освіти, які висвітлені в тісному зв'язку з аспектами гуманізації та гуманітаризації вищої школи в контексті Болонського процесу. У статті проаналізовано особливості підготовки військових фахівців і обґрунтовуються основні напрями її удосконалення відповідно до вимог Болонського процесу. Визначено тенденції для вирішення завдань військової освіти Збройних Сил України на основі досвіду професійної підготовки військових фахівців.

Ключові слова: технологія, розвиток, військово-спеціальна компетентність, магістр військово-соціального управління.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головним завданням системи військової освіти є підготовка офіцера відповідного рівня і про-

філю, компетентного і відповідального, такого, що вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних сферах діяльності, готового до ефективної служби у військах за спеціальністю, здатного до постійного професійного зросту.

Актуальність впровадження технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління в процесі вивчення військово-спеціальних дисциплін полягає в необхідності: вирішення завдань технологічного забезпечення навчально-виховного процесу; реалізації підготовленості майбутніх магістрів військово-соціального управління до професійної діяльності на основі наявності в них визначених стандартами військово-спеціальних компетенцій; можливість експертного проектування технологічних методів, організаційних форм суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка забезпечує гарантовані результати військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Дослідники АПН України визначають педагогічну технологію як процес створення адекватної до потреб і можливостей особистості й суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку й саморозвитку людини в освітній установі, яка, внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників навчально-виховного процесу гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню педагогічної майстерності педагога [9, с. 27–45].

У сучасному суспільстві технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини як перехід на якісно новий рівень ефективності, оптимальності, наукоємності освітнього процесу. Технологія відображає спрямованість прикладних педагогічних досліджень на радикальне вдосконалення людської діяльності, підвищення її результативності, інтенсивності та інструментальності [10, с. 8].

Базовою основою у вивченні магістрів військово-соціального управління військово-спеціальних дисциплін є технологія розвитку військово-

во-спеціальної компетентності, яка знайшла своє відображення в підготовлених і виданих підручниках, навчальних посібниках [3–8]. До їх змісту ввійшов навчальний матеріал як із використанням традиційних засобів, так й інноваційні роботи, що виконуються за допомогою сучасних засобів відповідно до розподілу навчального матеріалу за розділами (навчальними модулями) й видами занять.

Метою статті є визначення технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління, яке включає дидактичний опис її компонентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Чим же відрізняється компетентнісний підхід до навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління від традиційного підходу? Для цього приведемо порівняльну характеристику вказаних категорій (табл. 1).

У нашому дослідженні зроблено припущення, що під військово-спеціальною компетентністю магістрів військово-соціального управління є здатність використовувати професійний потенціал (систему військово-спеціальних знань, умінь та навичок) для створення авторської технології професійної діяльності в напрямі формування достатнього для виконання завдань за призначенням морально-психологічного стану особового складу та створення умов для його самовдосконалення та самореалізації в процесі навчально-виховної діяльності.

У систему військово-спеціальної компетентності входить виконання професійних завдань на основі контент-аналізу посадових обов'язків заступника командира бригади (полку) по роботі з особовим складом згідно з Військовим статутом Збройних Сил України – випускника вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) за спеціальністю 8.18010081 “Військово-соціальне управління”.

Метою технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління є підготовленість випускника до самостійного здійснення військово-професійної діяльності. Метою військово-професійної діяльності є розвинений магістр військово-соціального управління з чітко визначеними лідерськими якостями, завжди готовий з високою психолого-педагогічною готовністю

керувати підрозділами оперативно-тактичного рівня як в мирний, так і воєнний час.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційного і компетентнісного підходів до навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління

Традиційний підхід	Компетентнісний підхід
1	2
Мотиваційно-цільовий компонент	
Визначаються цілі згідно з умовами програми і вимогами до навчання військово-спеціальних дисциплін слухачів. Як правило, відсутній мотив і час для співвідношення своїх підходів з психологічними особливостями	Визначається таксономія цілей, класифікація їх на системні, предметні, модульні і цілі конкретного заняття, які чітко та діагностично визначені, що дає можливість описати результат розвиненості військово-спеціальної компетентності, оцінити якість навчання військово-спеціальних дисциплін слухача і за необхідності корегувати навчально-виховний процес; при цьому враховується можливість надання слухачу можливості напрацювати власну траєкторію психолого-педагогічної підготовки, реалізувавши її в період проходження військового стажування. Мотиваційне забезпечення діяльності науково-педагогічного працівника і слухача ґрунтується на реалізації їх особистісних функцій в цьому процесі (вільний вибір, креативність, змагальність, життєвий і професійний сенс)
Змістовний компонент	
Установлюються стандарти освіти – навчання військово-спеціальних дисциплін магістра ВСУ відповідного профілю і рівня. Головна відмінність – уніфікація, обов’язковість для всіх, деяка посередність	Стандарт освіти збагачується за рахунок диференціації слухача за рівнем підготовленості, поглиблюється і розширюється програма професійної підготовки при цьому визначаються: необхідні навчальні елементи розвитку військово-спеціальної компетентності (модулі, розділи), які виявляють

Продовження табл. 1

1	2
	системоутворюючі зв'язки, ефективність функціонування навчально-виховної системи в цілому для досягнення цілей навчання військово-спеціальних дисциплін слухача; допустиме дозування визначеного навчання на основі виміру інформаційної ємкості розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів ВСУ до виконання професійних обов'язків, яка виключає перевантаження слухачів на етапах навчання військово-спеціальних дисциплін
Операційно-діяльнісний компонент	
Науково-педагогічний працівник буде свою роботу так, щоб слухач адаптувався до викладання. Основне джерело навчання військово-спеціальних дисциплін – підручник та лекція. Основні форми – лекція, семінар, практичне заняття; навчання військово-спеціальних дисциплін побудовано за авторитарною схемою	Виявлена і обґрунтована науково-педагогічним працівником логіка організації педагогічної взаємодії зі слухачами на рівні суб'єкт-суб'єктних відношень – визначені способи взаємодії учасників навчально-виховного процесу на кожному етапі навчання військово-спеціальних дисциплін, що відрізняється високим рівнем взаєморозуміння, низьким рівнем зайвої інформації, економією часу її передачі. Характерна варіативність навчання військово-спеціальних дисциплін, яка забезпечує управління пізнавальною діяльністю слухачів: проблемні питання, ситуації, дискусії, ділові ігри, мікрОВикладання, тренінги, захист проектів та ін., при цьому сполучення форм залежить від мети і змісту навчання військово-спеціальних дисциплін. Оптимальне співвідношення організаційних форм, методів, засобів індивідуальної і групової діяльності забезпечує поетапний розвиток необхідних знань, навичок і вмінь

1	2
Діагностичний компонент	
Використовується традиційна п'ятибальна оцінка знань, аналіз якості освіти за підсумками іспитів і заліків	Визначені процедури контролю і виміру якості розвиненості військово-спеціальної компетентності. За результатами контролю науково-педагогічними працівниками уточнюється мета і зміст навчання військово-спеціальних дисциплін, переглядаються підходи до вибору організаційних форм і методів чи перебудовується зміст навчання військово-спеціальних дисциплін

Технологія розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління – це теоретично обґрунтовані навчально-виховні системи, метою функціонування яких є досягнення певного рівня психолого-педагогічної підготовленості слухачів, достатнього для їх подальшої професійної діяльності.

На нашу думку, системність технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління розглядається як цілеспрямована та самокерована цілісність закономірно пов'язаних між собою компонентів, які сприяють отриманню інтегрального результату при оптимальній реалізації своїх функцій.

Між завданнями технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління встановлюються відповідні зв'язки, найбільш важливим з яких є зворотній зв'язок на основі аналізу ефективності військово-спеціальної компетентності слухачів.

Розвиток військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління базується на вивченні та оцінці умов майбутньої психолого-педагогічної діяльності та вимог до випускника.

Технологія розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління до виконання професійних обов'язків реалізується:

розробленням проблемних ситуацій, направлених на розвиток психолого-педагогічної готовності до виконання професійних функцій магістрів військово-соціального управління;

створенням сприятливого педагогічного середовища для пошуку і власної творчої діяльності магістра військово-соціального управління;

визначенням і обґрунтуванням мети як центральної ланки технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління;

визначенням навчально-виховних заходів, які сприяють створенню цілеспрямованого, доцільно організованого, передбачуваного впливу на розвиток особистості.

Технологія розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління включає чотири етапи: мотиваційно-цільовий, змістовний, операційно-діяльнісний, діагностичний.

Перший етап технології – мотиваційно-цільовий – передбачає чітке визначення цілей та плану діяльності, створення мотиваційного середовища. Розглядаючи мету як образ майбутнього результату при наявності потреб, мотивів і бажання, перший етап технології уявляється як два взаємозалежні і взаємодоповнюючі блоки: постановка мети і досягнення мети.

Постановка мети: аналіз наявних результатів; вибір мети (визначення очікуваних результатів); формулювання мети; вибір способу оцінки результату; пошук мотивації успіху; одержання зворотного зв'язку від виконавців.

Досягнення мети: визначення проблем; опис проблем у термінах діяльності; представлення альтернативних варіантів розв'язання проблем; вибір оптимального шляху; визначення термінів досягнення мети; визначення стратегії досягнення та облік обмежень мети.

Необхідно також зазначити, що мотиваційно-цільовий етап технології передбачає створення мотиваційного середовища. На основі особистісно-орієнтованого підходу науково-педагогічні працівники виявили й проаналізували структуру ціннісної орієнтації слухачів, інтерес до розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів вій-

ськово-соціального управління з метою створення позитивної мотиваційної атмосфери, пошуку дійових мотивів для кожного конкретного слухача.

Змістовний компонент технології містить усе те, що становить поняття “зміст військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління” [3]. При відборі змісту нами врахована необхідність надання певної свободи слухачам у виборі альтернативних професійно-орієнтованих завдань, стимулювання розвитку їх пізнавальної активності, внесення нових елементів у методику проведення теоретичних і практичних занять, створення атмосфери співробітництва.

Детермінанти структури змісту військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління найбільш високого рівня пов’язані з розвитком уміння самостійно діяти в нестандартних та складних умовах, передбачають самовизначення, самореалізацію та самовдосконалення особистості в освітньому процесі.

Важливим етапом відбору змісту технології була його адаптація до навчально-пізнавальної діяльності слухачів шляхом дидактичного моделювання в позааудиторний час. Його формою є “практико-орієнтовані завдання з морально-психологічного забезпечення діяльності військ” на основі методу проблемних ситуацій.

Для підвищення ефективності технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління, необхідно її проводити поетапно протягом 2 років навчання за спеціальністю 8.18010081 “Військово-соціальне управління” [4–7].

Операційно-діяльнісний компонент впровадження технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління досягається у ВВНЗ забезпеченням організації практичної навчально-пізнавальної та виховної діяльності. Цей компонент по-іншому можна назвати технологічним [1], тобто, таким, що описує умови, послідовність, методи, засоби надбання слухачами військово-спеціальних знань, навичок і вмій та управління процесом виховання і навчання військовослужбовців.

Таблиця 2

**Послідовність теоретичного і практичного курсу
розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів
військово-соціального управління за спеціальністю
8.18010081 “Військово-соціальне управління”**

Період навчання слухачів НУОУ протягом 2012–2014 років	
1 курс	2 курс
Теоретико-прикладні основи військово-спеціальної підготовки (лекційні, семінарські, самостійні заняття з питань військово-спеціальної компетентності)	
Військово-соціальне управління	
Морально-психологічне забезпечення діяльності військ (сил)	
Морально-психологічне забезпечення операцій (бойових дій)	
Соціальна психологія військового управління	Соціальна психологія військового управління
Прикладна психологія військової діяльності	Прикладна психологія військової діяльності
Організація виховної та соціально-психологічної роботи у військах (силах)	Організація виховної та соціально-психологічної роботи у військах (силах)
	Комунікативні технології в діяльності органів військового управління
	Практикум з психолого-педагогічної підготовки професійної діяльності майбутнього магістра військово-соціального управління (тренінги, вирішення проблемних ситуацій)
Виконання програми “Прищеплення слухачам навичків управління військовими колективами, організації виховної роботи, зміцнення військової дисципліни”	
Розвиток практичних навичок під час стажування у військах	
Командно-штабні навчання	Командно-штабні навчання
	Стажування у військах
	Державна атестація

Умови, що сприяють розвиненості у магістрів військово-соціального управління військово-спеціальної компетентності:

чітка цільова спрямованість у вивченні навчального факультативного курсу “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника” (вироблення у майбутнього магістра військово-соціального управління вмінь ставити мету заняття, конкретизувати й інтегрувати її; виділяти основні і допоміжні цілі; практично трансформувати мету діяльності в практичний результат) [8]. До даної робочої програми необхідно додати модуль практичних дій розвитку психолого-педагогічної готовності слухачів у системі комплексної програми “Прищеплення слухачам навичок управління військовими колективами, організації виховної роботи, зміцнення військової дисципліни” згідно з наказом Міністра оборони України [2];

вироблення у майбутнього магістра військово-соціального управління вміння добирати і компонувати навчальний матеріал, диференціювати його, виділяти дидактичні елементи змісту, визначати їх види й ознаки; співвідносити зміст і його складові з цілями навчання, моделювати, інтерпретувати і систематизувати навчально-виховний зміст діяльності.

Розвиток військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління в умовах ВВНЗ визначається цілями, завданнями, характером майбутньої професійної діяльності. У зв'язку з цим навчально-виховний процес перестає бути способом засвоєння знань, умінь, навичок. У рамках особистісно-орієнтованої технології він розглядається як творча діяльність, пов'язана зі створенням соціально-значущого проекту психолого-педагогічної підготовленості, у процесі роботи над яким відбувається освоєння не тільки соціального, але й актуалізація власного досвіду, завдяки чому навчання військово-спеціальних дисциплін слухачів в умовах ВВНЗ стає розвиваючим. У зв'язку з цим особливу значимість набуває організація педагогічної взаємодії між науково-педагогічним працівником і слухачем. Науково-педагогічний працівник виступає не носієм якоїсь навчальної дисципліни, а насамперед організатором цілісної навчально-виховної ситуації в рамках спільної діяльності. Спільна діяльність через розроблення і наступну реалізацію випускниками ефективної розвиненості військово-спеціальної компетентності магі-

стрів військово-соціального управління містить у собі не тільки комунікативні, але й насамперед предметно-практичні взаємодії зі слухачами.

Розвиток військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління в контексті індивідуально-орієнтованого підходу передбачає вирішення проблемних ситуацій шляхом розв'язання змодельованих ситуацій та їх предметним аналізом: з'ясування причин, що створили цю ситуацію, визначення їх характеру і спроби знайти найпридатніший спосіб досягнення цих цілей. Результатом такого аналізу саме і є прийняття рішення та постановка завдання, яке слід виконати в певних умовах.

Наступним компонентом технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління є діагностичний компонент, спрямований на з'ясування ефективності функціонування всієї технології, вивчення результативності дій кожного її компонента, своєчасне внесення оптимальних коректив. Суттєва роль на цьому етапі відводиться самоконтролюванню глибини засвоєння військово-спеціальних дисциплін, правильності виконання завдань, оцінки правильності отриманих відповідей у завданнях. Контролювання і самоконтролювання забезпечують зворотний зв'язок – отримання педагогом і слухачем інформації про ефективність функціонування процесу розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління.

Для контролювання і самоконтролювання рівня розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління використовувались анкети самооцінювання рівня розвиненості й експертного опитування рівня продуктивності військово-спеціальної діяльності слухачів.

Висновок та перспективи подальших досліджень. Отже, розвиненість у магістрів військово-соціального управління військово-спеціальної компетентності на основі особистісно-зорієнтованої технології нами визначається як складна, залежна від характеру і умов професійної діяльності і така, що забезпечується виконанням військово-спеціальних завдань на основі створення банку реальних проблемних ситуацій із життєдіяльності військ та проектів службової діяльності. Перспективи

подальших досліджень у даному напрямку – експериментальні результати впровадження методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління.

Список використаної літератури

1. Литвиновський Є. Ю. Формування в офіцерів структури виховної роботи Збройних Сил України вмінь проектування виховного процесу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Литвиновський Євгеній Юрійович. – К., 2003. – 208 с.
2. Про зміцнення військової дисципліни у Збройних Силах України : наказ Міністра Оборони № 11 від 19 квітня 1998 року. – 28 с.
3. Олійник Л. В. Змістовний компонент психолого-педагогічної підготовки майбутніх професіоналів військового управління у сфері оборони / Л. В. Олійник // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – Вип. 4 (29). – С. 68–74.
4. Виховна робота у Збройних Силах України : підручник / А. О. Кобзар, О. В. Копаниця, В. М. Грицюк та ін. ; під заг. ред. Б. П. Андресюка. – К. : НУОУ, 2011. – С. 227–237.
5. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України : підручник / В. М. Вилко, В. М. Грицюк, В. Г. Дикун та ін. ; за заг. ред. В. В. Стасюка. – К. : НУОУ, 2012. – С. 174–180.
6. Морально-етична культура військового керівника : підручник / В. Ф. Баранівський, Л. М. Будагьнц та ін. ; під заг. ред. С. О. Гудкова. – К. : НУОУ, 2010. – С. 286–305.
7. Філософсько-методологічні проблеми військово-соціального управління : підручник / Л. М. Будагьнц, В. С. Чорний та ін. ; під заг. ред. В. Ф. Баранівського. – К. : НУОУ, 2011. – С. 194–220.
8. Олійник Л. В. Психолого-педагогічна компетентність військового керівника : навчальний посібник / Леонід Віталійович Олійник. – К. : НУОУ, 2011. – 188 с.
9. Сисоєва С. О. Технологізація освіти і професійної діяльності в умовах неперервної професійної освіти // Педагогічні технології у неперервній освіті : монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк, П. М. Воловик та ін. ; за ред. С. О. Сисоєвої. – К. : Віпол, 2001. – 421 с.
10. Слостенин В. А. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе : учебное пособие / Виленский В. Я., Образцов П. И., Уман А. И. ; под ред. В. А. Слостенина. – М., 2004. – 275 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Полюк В. С.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2014.

Олейник Л. В. Технология развития военно-специальной компетентности магистров военно-социального управления

В статье автор представляет технологию развития военно-специальной компетентности будущего магистра военно-социального управления как теоретически обоснованное направление профессиональной деятельности. Рассмотрена проблема повышения качества подготовки военных специалистов и предложены пути ее решения сквозь призму понятия “образовательная технология”. Разработаны принципы улучшения качества высшего военного образования, которые освещены в тесной связи с аспектами гуманизации и гуманитаризации высшей школы в контексте Болонского процесса. В статье проанализированы особенности подготовки военных специалистов и обосновываются основные направления ее усовершенствования в соответствии с требованиями Болонского процесса. Определены тенденции для решения задач военного образования Вооруженных Сил Украины на основе опыта профессиональной подготовки военных специалистов.

Ключевые слова: *технология, развитие, военно-специальная компетентность, магистр военно-социального управления.*

Oliylyk L. V. Development technology of military and social management masters' competence

The author presents development technology of military and social management masters' competence as a theoretical-ground direction of professional activity.

The problem of enhancement of military specialists' quality training is considered and the ways of its solution are offered through the prism of notion “educational technology”. Principles of improvement of higher education quality, which are highlighted in close relationship with the high school aspects of humanization and humanitarization in the context of the Bologna process, are developed.

Development technology of military and social management masters' competence in the context of professional capacity performing is realized by:

elaboration of problem situations aimed at the development of psychological and educational readiness to performing professional functions of military and social management masters;

creation of favorable searching pedagogical environment and creativity of military and social management masters;

definition and substantiation of purpose as a central link development technology of military and social management masters' competence;

determination of educational activities that promote the creation of a focused, organized, predictable influence on personality development.

Development technology of military and social management masters' competence involves four stages: target motivational, informative, operational and active, diagnostic.

It was determined that the purpose of development technology of military and social management masters' competence is a graduate preparedness for independent performing of military activity. The aim of the military professional activities is developed military and social management master with clear leadership skills, always ready with high psychological and pedagogical readiness to command units of operational and tactical level, both in peacetime and wartime.

This article analyzes the features of military specialists' training and substantiates the main directions of its improvement in compliance with the Bologna process. Tendencies for tasks solving of military education of the Armed Forces of Ukraine on the basis of experience of military specialists' professional training are defined.

Keywords: *technology, development, military-special competence, master military-social management.*